

11^η συνάντηση: κύκλος, κύλινδρος, σπιδράλ

Τρίτη 23/3/10, 11 π.μ., serenity house.

Ηλικία 16 χρονών και 4 χρονών.

Λέξεις: food, roll, rotate.

Αυτή ήταν η μόνη συνεδρία που κατέγραφα με όσες ερωτήσεις μου ήρθαν στο μυαλό, επιστρέφοντας στο σπίτι ή την άλλη μέρα, δε θυμάμαι ακριβώς. Είχα πλέον αποφασίσει ότι θα κατέγραφα την εμπειρία μου με το MemGram και έκανα την πρώτη απόπειρα.

Τώρα την ξαναβλέπω με τις ερωτήσεις μπροστά μου, όπως μου τις έχει δώσει η Βερόνικα και προσπαθώ να θυμηθώ, αν κάτι έχω ξεχάσει, για να το συμπληρώσω ή να το διορθώσω. Θα σημειώσω με πλάγια γράμματα τις προσθήκες.

Στο μεταξύ έχει συμβεί κάτι που με αναστάτωσε μέχρι συγκλονισμού. Έχω χάσει ολόκληρη τη δέκατη συνεδρία, που ήταν και η πιο δύσκολη στο να γραφτεί. Αφού έκανα πολλές μέρες αποχή, αφότου είχα γράψει την ένατη συνεδρία, με τάσεις να πάνω να γράφω, με ένα πεσιμιστικό συναίσθημα ότι «τι νόημα έχει να γράφω, αν κανένα δεν ενδιαφέρει αυτό που γράφω» και πολλά άλλα ανάλογα, τα οποία μοιράστηκα με τη Βερόνικα και με ενθάρρυνε να συνεχίσω λέγοντάς μου ότι και βέβαια ενδιαφέρουν και πρόκειται να βοηθήσουν πολλούς αυτά που γράφω και να συνεχίσω, πράγμα που έκανα με δυσκολία.

Αλλά, γιατί στο τέλος και αφού είχα δυσκολευτεί τόσο να τελειώσω αυτό το κεφάλαιο τα κατάφερα ώστε να το χάσω «αύτανδρο»; Μήπως θα πρέπει να δεχτώ ότι, όπως σε κάθε επιχείρηση, έτσι και στο δικό μου εγχείρημα, είναι δυνατό να υπάρξουν απώλειες κι εγώ θα πρέπει να τις δεχτώ; Γιατί, βέβαια, μου φαίνεται ακατόρθωτος άθλος το να το γράψω ξανά.

Η μήπως το έχω κάνει ασυνείδητα, για να επιχειρήσω ακριβώς ένα άθλο και να αποδείξω έτσι για μια ακόμη φορά ότι μπορεί να είμαι και ημίθεος; Πάντως για τώρα ούτε Ηρακλής να ήμουν δε θα επιχειρούσα να το ξαναγράψω. Θα δούμε...

Είμαι πολύ αναστατωμένη και τηλεφωνώ άτσαλα εδώ κι εκεί, από όπου πιστεύω ότι θα μπορούσα να βοηθηθώ, για να ανακτήσω το χαμένο κεφάλαιο. Ένα ολόκληρο κεφάλαιο, γραμμένο με τόση δυσκολία! Τώρα μόλις συνειδητοποιώ ότι, ναι, το «κεφάλαιο» ονομάζεται έτσι, γιατί είναι πολύτιμο όσο και το χρηματικό κεφάλαιο.

Χωρίς κεφάλαιο (χρήματα) δεν μπορείς να κάνεις τίποτα και χωρίς το δέκατο κεφάλαιο τώρα εγώ δεν μπορώ να πάω στο ενδέκατο, επομένως ούτε στο δωδέκατο ούτε στο δέκατο τρίτο, στο δέκατο τέταρτο, στο δέκατο πέμπτο.

Επομένως, δεν μπορώ να συνεχίσω, άρα ούτε να τελειώσω το βιβλίο. Σε μια από τις συνεδρίες μας με τη Βερόνικα είχε βγει ότι τα εγκαταλειμμένα (ατέλειωτα) βιβλία μου είναι το εγκαταλειμμένο παιδί που ήμουν.

Όταν πήρα την απόφαση να αρχίσω να γράφω την εμπειρία μου με το MemGram[®], είχα υποσχεθεί της Βερόνικας και του εαυτού μου ότι «αυτό το παιδί δε θα το εγκαταλείψω». Έτσι, για μια στιγμή λέω ότι θα γράψω το βιβλίο και θα αφήσω κενό το δέκατο κεφάλαιο, εφόσον έχει χαθεί. Ναι, αλλά τι οφείλει ο αναγνώστης να βρεθεί ενώπιον ενός κενού και να αναρωτιέται τι να είναι αυτό που χάθηκε;

Πάω αναστατωμένη στη γιόγκα μου, έχοντας αργήσει είκοσι ολόκληρα λεπτά. Προλαβαίνω τις δύο τελευταίες δυναμικές ασκήσεις κι έτσι δεν έχω προλάβει να μαλακώσω τον πόνο μου για τη μεγάλη για μένα απώλεια του δέκατου κεφαλαίου.

Περνάμε στις στατικές πόζες κι εμένα το μυαλό μου ακόμα αποζητά την αιτία ή το λόγο, για τον οποίο συνέβη κάτι που θα μου στοιχίσει τόσο πολύ.

Πώς να το ξαναγράψω! Αλλά, γιατί άραγε συνέβη; Ξέρω ότι το υποσυνείδητο ξέρει να κάμνει τη δουλειά του πολύ καλά. Είχα την ευκαιρία στη ζωή μου να το διαπιστώσω αυτό πολλές φορές. Χρειάστηκε να μου κράξει, για να μπορέσω να το ακούσω και να το δω. Οι περιπτώσεις έβγαζαν μάτι κι έτσι δεν μπορούσα να συνεχίσω να παραγνωρίζω ή να προσπερνάω τα παιχνίδια του υποσυνείδητου. Άρα λοιπόν, γιατί τώρα;

Η απάντηση ήρθε στις αναπνοές. Αντί να συγκεντρωθώ σ' αυτές, το μυαλό μου προσπαθούσε να ανασυντάξει το δέκατο κεφάλαιο. Ποιες ήταν οι λέξεις μου; *Gulp, press, catch*. Ξαφνικά, μόνο μια είχε σημασία. Διογκώθηκε και ήρθε και στάθηκε μπροστά μου. *Gulp. Gulp! Gulp! Gulp! Gulp.* Α, να το! Δεν πρέπει να καταπίνω άλλο. Πρέπει να ξαναδώ εκείνο το κεφάλαιο, διότι είναι ακόμη υπό διερεύνηση το γιατί δεν έχει μπει σε εφαρμογή.

Ακόμη καταπίνω. Ακόμη «συγχωρώ», χωρίς κανένας να μου το έχει ζητήσει, χωρίς κανένας να αναγνωρίσει τον πόνο ή την αναστάτωση που μου προκαλεί. Μήπως λοιπόν δεν είναι συγχώρεση, παρά είναι ετοιμότητα και απλή συνήθεια υποχώρησης; Μήπως πρέπει να αφήσω τους άλλους να αναζητήσουν αλλού χαλάκι για τα παπούτσια τους;

Η ιδέα ότι η απώλεια συνέβη, για να ξαναδώ το πώς και τι καταπίνω, ήρθε σαν φώτιση, σαν έκλαμψη την ώρα της χαλάρωσης. Ήρθε γλυκά, με συγκίνηση και ευγνωμοσύνη, για το ότι για μια φορά ακόμη επιβεβαιώθηκε ότι όλα στη ζωή έχουν το σκοπό τους. Βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα όλα έχουν γίνει για κάποιο λόγο που μπορεί να μας αποκαλυφθεί, να τον συνειδητοποιήσουμε, άμεσα ή μετά από πάροδο πολλού χρόνου, ή και να μείνει για πάντα «κρυφός».

Θα συνεχίσω λοιπόν με την ενδέκατη συνάντηση, με την ελπίδα ότι θα βρω τη δύναμη και τις λέξεις, για να ξαναγράψω το δέκατο κεφάλαιο.

- Ποιες είναι οι λέξεις σου;
- Food, roll, rotate.
- Τι σημαίνει για σένα η λέξη food;
- Τροφή. Ασυνείδητα στο χαρτί μου είχα γράψει dood, που παραπέμπει στο good. Good είναι τα αγαθά και μέσα στα αγαθά πρώτο και καλύτερο είναι ό,τι σχετίζεται με την τροφή. Συνήθως λέμε «έχουμε απ' όλα τα αγαθά», εννοώντας ότι έχουμε κάθε είδους φαγώσιμο.
- Πώς η έννοια αυτή χρησιμοποιείται εις βάρος σου, για να δημιουργήσει άγχος στη ζωή σου;
- Ε, προσπαθώ να "θρέψω", να τροφοδοτήσω τα παιδιά μου με ό,τι χρειάζονται, που αυτό βέβαια δεν είναι πλέον τροφή, αλλά πρακτικά πράγματα, όπως το να προσέξω τα παιδιά τους, να συμβάλω οικονομικά στις ανάγκες τους, να συμβάλω στην επίλυση προβλημάτων κ.λπ.
- Τι μηνύματα σου δίνει σε σχέση με το τι πραγματικά θέλεις;
- (Δε θυμάμαι πια τι είχα απαντήσει, αλλά ούτε και η ερώτηση ήταν καταγραμμένη. Φαίνεται ότι δεν τη θυμόμουν. Ή μπορεί ακριβώς να δείχνει πόσο ξεχνάω τα δικά μου μπροστά στον άλλων.)
- Πως η τροφή σχετίζεται με σένα, όταν ήσουν δεκαέξι χρονών;
- Στα δεκαεφτά μου πέθανε η μάνα μου. Άρα έπαψε κάθε μορφής τροφοδοσία που μπορούσα να έχω από τη μάνα μου. Αυτό το λέω τώρα που γράφω. Στη

Βερόνικα είπα, «Δεν ήμουν δεκάξι, ήμουν δεκαεφτά. Ήμουνα στην τελευταία τάξη του Λυκείου.

Ο πατέρας μου μού είχε φτιάξει ένα δωματιάκι στο διάδρομο ανάμεσα στο δικό μας και το διπλανό σπίτι, όπου είχα ένα καναπεδάκι, ένα τραπέζι για γραφείο, μια καρέκλα και μια σόμπα. Εκεί λοιπόν κλεινόμουν και διάβαζα με τις ώρες (είχα βάλει σκοπό να περάσω πρώτη στο Πανεπιστήμιο), μέχρι που με έπαιρνε ο ύπνος στις δύο, τρεις μετά τα μεσάνυχτα, πάνω στα βιβλία και τα τετράδιά μου, πάνω στις σημειώσεις μου και ξυπνούσα κατά τις πέντε το πρωί από το κρύο (αφού είχε σβήσει η σόμπα), για να μπω στο κρεβάτι για περίπου δύο, δυόμισι ώρες, όσο για να ζεσταθώ και να σηκωθώ κατόπι γύρω στις εφτά, ώστε στις εφτάμισι να ξεκινήσω για το σχολείο μου, που βρισκόταν στην άλλη μεριά της πόλης, δηλαδή στην άλλη μεριά της πλατείας, δίπλα στη Μητρόπολη.

Ξεκινούσα με ένα μήλο στο χέρι, να πάω (με τα πόδια) από το σπίτι μου στο κέντρο της πόλης, να διασχίσω την πλατεία και να ανηφορίσω προς την Παλιά Ξάνθη, για να βρεθώ στο σχολείο μου. Εκεί δεν έτρωγα τίποτα. Όταν ερχόμουν στο σπίτι το μεσημέρι, άρχιζα πρώτα να διαβάζω τα περιοδικά της εποχής, Ρομάντζο, Θησαυρό, Ντομινό, πίσω από το πιάτο το φαγητό που με περίμενε, ώσπου ξεκοκάλιζα ένα ολόκληρο περιοδικό ως τις τέσσερις τεσσεράμισι περίπου και μετά άρχιζα να τρώω. Μου απαγόρευαν να διαβάζω αυτά τα περιοδικά ως ψυχοφθόρα κι έτσι έπρεπε να τα έχω τελειώσει πριν επιστρέψουν οι άλλοι από τη δουλειά ή όπου αλλού βρίσκονταν.

Μ' αυτή την ταχτική βέβαια, είχα δημιουργήσει έλκος ήδη από τα δεκαπέντε μου, έτσι που πονούσα πολύ. Αρχικά οι γιατροί υπέθεσαν ότι θα ήταν νεύρωση στομάχου, όταν όμως με εξέτασε ο παθολόγος, παραξενεύτηκε και δεν το πίστευε. «Στα δεκαπέντε έλκος;» Με έβαλε λοιπόν και έκανα ακτινογραφία, η οποία το επιβεβαίωσε, οπότε με έστειλε σε ειδικό γαστρεντερολόγο, που τότε μόλις είχε έρθει στην πόλη μας ένας γιατρός με τέτοια ειδικότητα, σπουδασμένος στην Κωνσταντινούπολη, ο οποίος επίσης δεν το πίστεψε και με έβαλε να ξανακάνω ακτινογραφία για να βεβαιωθεί.

- Ποιο ήταν το αίσθημα ή τα αισθήματα που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Έχω πει για τα αντιφατικά συναισθήματα που μου προκαλούσε η κατάσταση της μητέρας μου. Παρ' όλα αυτά – και τώρα που το λέω πάλι συγκινούμαι – λυπήθηκα πολύ όταν πέθανε. Είχα πάει στο νοσοκομείο το μεσημέρι της Κυριακής. Ήταν σε κώμα και έμεναν μαζί της η γιαγιά μου και η αδελφή της εναλλάξ.

Όταν πήγα εγώ ήταν η αδελφή της γιαγιάς μου και βρήκε την ευκαιρία να μου πει να μείνω για λίγο εγώ κοντά στη μητέρα μου, για να πάει εκείνη να φάει. Έμεινα και έβλεπα τη μητέρα μου, που ήταν για τρίτη μέρα σε κώμα και δεν άνοιγε τα μάτια, δεν επικοινωνούσε και ήταν σίγουρο ότι θα έφευγε. Σκέφτηκα «τι κατάλαβε αυτός ο άνθρωπος από τη ζωή του;» και μου ήρθαν δάκρυα.

Δεν ξέρω – ακόμα μέχρι σήμερα απορώ – πώς το κατάλαβε, πώς το ένιωσε, αλλά ξαφνικά και απρόσμενα άκουσα «μην κλαις, Αννούλα!» Άνοιξα τα θολωμένα μάτια μου και την κοίταξα. Ήταν όπως πριν. Ακίνητη, απύσχα! Με μάτια και στόμα κλειστά και σώμα παραδομένο στην ακινησία. Αλλά από πού είχε έρθει εκείνη η φωνή, που βέβαια ήταν η δική της; Κατάπια το λυγμό μου και προσπάθησα να κλάψω αθόρυβα, όσο κι αν πνιγόμουν. Το ίδιο βράδυ πέθανε. Την άλλη μέρα στην εκκλησία, έκλαψα μ' ένα κλάμα πηγαίο που το

ζήλεψε η γιαγιά μου. «Εσύ θέλω να με κλάψεις, Αννούλα. Εσύ κλαις όμορφα!» Ναι, έκλαιγα όμορφα, γιατί αγαπούσα. Και λυπόμουνα βαθιά.

- Τι είναι αυτό που γνωρίζεις σήμερα, αλλά δεν ήξερες τότε, που θα σε βοηθούσε να κάνεις μεγάλη πρόοδο στο πώς θα αντιδρούσες και πώς θα ανταποκρινόσουν σε αυτή την εμπειρία;
- Σήμερα ξέρω ότι ο καθένας ζει τη ζωή που του έλαχε να ζήσει. Αυτή ήταν η ζωή της μητέρας μου. Στο τέλος, θέλω να πω στον τελικό της απολογισμό, παρά τις δυσκολίες και τα αρνητικά, είχε και τα καλά της. Είχε έναν άντρα που την αγαπούσε και μετά το θάνατό της και ως το θάνατό του. Όσο ήταν νέος και σχεδόν ώσπου να πεθάνει η μητέρα μου (πέθανε στα σαράντα εννιά της), του έλεγαν να τη χωρίσει να πάρει μian άλλη γυναίκα και να μη χαραμίσει τη ζωή του με μια άρρωστη. Επικαλούνταν μάλιστα το δικαίωμα που του έδινε ο νόμος. Εκείνος αρνιόταν. «Εγώ αυτή τη γυναίκα αγαπώ.» Όταν η μητέρα μου πέθανε, εμείς, και τα τρία παιδιά του μαζί, συμφωνήσαμε και του είπαμε ότι τώρα μπορεί να παντρευτεί όποια γυναίκα θέλει. Η απάντηση ήταν, «εγώ τη μάνα σας αγάπησα»¹. Και όταν του έκαμναν προξενιό με διάφορες χήρες, εκείνος αρνιόταν, πάντα με τους ίδιους στίχους στο στόμα. Είχε μια κυρία απέναντί μας, χήρα κι αυτή, καλοστεκούμενη και με σπίτι και κτήματα στο χωριό. Του έλεγε, «έλα, βρε κυρ-Σπύρο, χήρος εσύ, χήρα εγώ... έχω και σπίτι και χωράφια στο χωριό, γιατί να τα φαν τα παιδιά; Γιατί να μην τα χαρούμε εμείς;» Αλλά ο πατέρας μου δεν ήταν προικοθήρας στα νιάτα του, θα γινόταν στα γεράματα;

Τι σημαίνει για σένα η λέξη roll;

- Η λέξη μου φέρνει στο νου ένα γλυκό πλατύ, στρογγυλό, σιροπιαστό, με ένα επίσης στρογγυλό περίπου στη μέση, με κάτι καφετί σαν σοκολάτα, αλλά δεν ήταν σοκολάτα. Το τρώγαμε ως φοιτήτριες, κάτι σαν ντόνατ, αλλά γλυκό. Πώς το έλεγαν; Ρόλεξ; Όχι, βέβαια! Ροξάν; Τέλος πάντων δε θυμάμαι. (Πολύ αργότερα την ίδια μέρα θυμήθηκα ότι το έλεγαν ροξ).

Τώρα που γράφω, σκέφτομαι ότι θα μπορούσα να το είχα συνδέσει με το ροκ εντ ρολ. Αλλά δεν το έκανα. Δεν πήγε καθόλου ο νους μου. Αντίθετα είπα ότι δεν ήξερα τη λέξη και χρειάστηκε να τη δω στο λεξικό. Έλεγε λοιπόν ότι roll σημαίνει κυλινδρώ, περιστρέφω, συστρέφω, στρώνω δια κυλίνδρου, κυματίζω, περιστρέφομαι.

Αλλά τι σήμαινε για μένα; Σημαίνει «τζυλιντρώ». Τον παλιό καιρό, που τα σπίτια ήταν πλινθόκτιστα, έκαμναν τη στέγη με κλαδιά και χώμα. Έστρωναν πάνω απ' τα βολίτζια² πυκνά κλαδιά και από πάνω έστρωναν χώμα. Έτσι, όταν έβρεχε, το χώμα υποχωρούσε σε ορισμένα σημεία, που προφανώς τα κλαδιά ήταν πιο αραιά, και το νερό έτρεχε μέσα στο σπίτι. Μόλις λοιπόν σταματούσε ή κόπαζε λίγο η βροχή, ανέβαιναν οι νοικοκυρές με το «τζυλιντρί», δηλαδή ένα είδος μικρού, χειροκίνητου οδοστρωτήρα, να τζυλιντρήσουν, δηλαδή να στρώσουν ξανά το χώμα πάνω στη στέγη, ώστε να μην ξανατρέξει, όταν θα ξαναέβρεχε. Αυτό λοιπόν είναι για μένα. Ο

¹ Νομίζω ότι αξίζει να σημειωθεί ότι δε μας άφησε να πενήσουμε φορώντας μαύρα ή μην ανοίγοντας ραδιόφωνο, όπως γινόταν τότε. «Αν αγαπούσατε τη μάνα σας το δείξατε όσο ζούσε. Τώρα δεν έχει νόημα να φοράτε μαύρα.» Και ο ίδιος προσπαθούσε να παίξει το μουζούκι του, παρόλο που δεν του έβγαιναν οι νότες.

² Βολίκια στην Κύπρο ονομάζουν τα χοντρά, στρογγυλά δοκάρια που κρατούν το ταβάνι.

οδοστρωτήρας. Ο οδοστρωτήρας που περνά και πιττακώνει κάποιον, όπως στα μικυ μάους, και μετά αυτός σηκώνεται και ξαναγίνεται όπως ήταν.

- Δηλαδή roll για σένα είναι το στρογγυλό σιροπιαστό γλυκό.
- Ναι, είναι το γλυκό, το κάθε είδους γλυκό, που τρώω, που οι άλλοι μου λένε ότι δεν πρέπει να τρώω, γιατί η ζάχαρη βλάπτει, παχαίνει κ.λπ., αλλά που παρ' όλα αυτά εγώ τρώω, γιατί μ' αρέσει και μου αρέσει που το τρώω, κι ας λένε οι άλλοι. (Μετά από παύση και αφού διακρίνω ότι δεν είναι αυτό ή μόνο αυτό.) Αλλά είναι επίσης και ο οδοστρωτήρας, που περνά από πάνω μου, με πιττακώνει, με κάνει ένα επίπεδο πράγμα, που δεν υπάρχει, αλλά εγώ σηκώνομαι παρ' όλα αυτά και ξαναγίνομαι όπως ήμουν.
- Δηλαδή είναι ο οδοστρωτήρας.
- Όχι, είναι και τα δυο. Είναι η επιθυμία μου. Τα δικά μου θέλω, που αφανίζονται μπροστά στα θέλω των άλλων και μόνο όταν εκείνα ικανοποιηθούν, έρχεται η σειρά για τα δικά μου θέλω. Αλλά τότε πια δεν ξέρω τι θέλω κι έτσι αφανίζεται το δικό μου θέλω και δεν ξέρω τι θέλω πια.
- Πώς το roll, το γλυκό αυτό και ο οδοστρωτήρας, σχετίζεται με το τι πραγματικά θέλεις στη ζωή σου;
- Για να σου δώσω να καταλάβεις, να σου πω τι μου συμβαίνει αυτές τις μέρες. Στις 28 του Μάρτη, δηλαδή την Κυριακή, είναι τα γενέθλιά μου. Δε με είχε απασχολήσει το γεγονός, ώσπου ο Μ. και τα παιδιά μου με ανάγκασαν να το σκεφτώ. Ο Μ. πρώτα, ο οποίος μου είπε την πρόθεσή του να μου κάνει έκκληση, προσκαλώντας τις δυο τρεις φίλες μου που γνωρίζει να οργανώσουν κάτι, αλλά πώς μετά είδε τη δυσκολία του πράγματος και... εντάξει... εκείνο δε θα γίνει, αλλά με ρωτούσε τι σκοπεύω να κάνω, για να δει τι θα μπορούσε να κάνει κι εκείνος αντίστοιχα. Έτσι, με έκανε να το σκεφτώ σαν δεν είχα την πρόθεση.

Τα παιδιά μου μετά με ρώτησαν τι δώρο θέλω να μου κάνουν, γιατί τους έχω πει ότι δε θέλω δώρα, κυρίως άχρηστα δώρα, από τα οποία έχει γεμίσει το σπίτι και μάλλον θα ήθελα να τα απαλλαγώ, παρά να γεμίσω και άλλα, αλλά τα κρατώ για τη συναισθηματική τους αξία. Έτσι λοιπόν τους έχω πει ότι θα με ρωτάνε αν θέλω κάτι κι εγώ θα τους λέω.

Πέρσι για παράδειγμα τους είπα να με βγάλουν έξω σε ένα εστιατόριο της δικής τους επιλογής, το οποίο θα πληρώσουν εκείνοι και αυτό θα είναι το δώρο τους για τα γενέθλιά μου, εφόσον θα τα γιορτάζαμε χωρίς να κουραστεί κανένας μας, κι έτσι θα ήμασταν όλοι ευχαριστημένοι. Πράγματι, πήγαμε σ' ένα καλό ιταλικό εστιατόριο με ζωντανή μουσική και περάσαμε όμορφα. Φέτος μου έκαναν το γεύμα στο σπίτι τους η μεγάλη μου κόρη με το γαμπρό μου και η μικρή με κάλεσε την Παρασκευή, που θα έχει φίλους για τα γενέθλια του άντρα της, που είναι την προηγούμενη, κι έτσι ξόφλησα με τα παιδιά μου. «Ήρθε όμως η ώρα» να κάνω κάτι κι εγώ για μένα. Από τον καιρό που σταμάτησα το σχολείο, δηλαδή από το 2004, έχω την επιθυμία να καλέσω φίλους στο σπίτι, αλλά ποτέ δεν έχω αρκετή ενέργεια, για να την πραγματοποιήσω.

Είχα σκεφτεί κατά καιρούς διάφορες λύσεις, όπως το να φέρω έτοιμα φαγητά, για να μην κουραστώ, ή το να κλείσω ένα μικρό κεντράκι πολύ συμπαθητικό και να τους δεξιωθώ όλους μαζί μια κι έξω εκεί, αλλά δεν πραγματοποίησα καμιά από τις προθέσεις μου. Μου έλειπε πάντα η διάθεση. Φέτος είπα ότι «ήρθε η ώρα».

Όταν το ανακοίνωσα ως πρόθεση σε τρεις φίλες, η καθεμιά προσπάθησε να περάσει την άποψή της για το πώς και πότε θα ήθελε να γιορτάσω τα

γενέθλιά μου. Θέλοντας να τις ικανοποιήσω, έφτασα να αναρωτιέμαι τι θέλω εγώ και αν θέλω πράγματι να το κάνω τελικά. Τώρα που το ξανασκέφτομαι, αντιλαμβάνομαι ότι ίσως μου πέρασε η επιθυμία να το κάνω, γιατί άρχισαν να παρεμβαίνουν τα θέλω των άλλων, με αποτέλεσμα να μπερδεύεται το δικό μου θέλω ανάμεσα στα δικά τους και στη συνέχεια να μη μπορώ πλέον να διακρίνω τι πραγματικά θέλω εγώ. Έτσι αποφάσισα ότι «δεν ήταν η ώρα» και ότι έπρεπε να περιμένω, μέχρι να ξεκαθαρίσω τα δικά μου θέλω, για να μπορώ να τα πραγματοποιήσω.

- Ποια είναι η εξάρτησή σου, η παθολογική σου πεποίθηση;
- Τα έχουμε ξαναπεί, πρέπει πρώτα να ικανοποιώ τα θέλω των άλλων, πράγμα που με βγάζει από τη δική μου ρότα και το δικό μου σκοπό, με αποτέλεσμα να χάνω κάθε φορά το στόχο, που θα με οδηγήσει στο σκοπό μου.
- Πώς το roll σχετίζεται με μια εμπειρία που είχες, όταν ήσουν τεσσάρων χρονών;
- Από τα πέντε μου η γιαγιά μου με κάθιζε δίπλα της τα καλοκαίρια και με μάθαινε διάφορα πράγματα, όπως βελονάκι, πλέξιμο κ.λπ. Είχαμε τη συνήθεια, επειδή ήμασταν φτωχοί, να οικονομούμε το καθετί. Έτσι, αρχικά όταν ένα ρούχο είχε ξεθωριάσει, το γυρίζαμε το μέσα έξω και το ξαναράβαμε από την ανάποδη που ήταν πιο ζωηρόχρωμη, βάζαμε και καμιά ζώνη ή κανένα γιακά και το ρούχο ξαναγινόταν καινούριο.

Κάτι ανάλογο κάμναμε με τα φθαρμένα πλεχτά. Τα ξηλώναμε, ενώναμε δύο χρώματα και το ξαναπλέκαμε. Όταν τα ρούχα είχαν φθαρεί τόσο, που δεν μπορούσαν να ξαναραφτούν, τα κόβαμε σε κουρέλια και η γιαγιά έκαμνε με αυτά τις κουρελούδες. Όταν τα πλεχτά είχαν φθαρεί τόσο, που να μην μπορούν να ξαναπλεχτούν, τα ξηλώναμε, βγάζαμε τις λιωμένες κλωστές και τις γερές τις ενώναμε με κόμπους και πάλι η γιαγιά έφτιαχνε με αυτές τα κιλίμια.

Κάθε καλοκαίρι η δουλειά μας ήταν αυτή, να κόβουμε κουρέλια, να τα ράβουμε μεταξύ τους, να κάμνουμε μεγάλα κουβάρια, για να είναι έτοιμα για τον αργαλειό. Να ξηλώνουμε τα λιωμένα τρικά, να ενώνουμε τις κλωστές μεταξύ τους και να τις κάμνουμε κουβάρια για τον αργαλειό. Πολλές φορές μπερδεύονταν οι κλωστές και ήταν ένα βάσανο να τις ξεμπερδέψεις, αλλά έπρεπε να επιμένεις, για να μην πηγαίνουν χαμένες οι κλωστές. Ίσως γι' αυτό επιμένω να ξεμπερδεύω καταστάσεις.

Όμως γιατί ξεκίνησα να λέω αυτή την ιστορία; Διότι... κάθε μέρα η γιαγιά, για να με καλοπιάσει να μείνω μαζί της όλες εκείνες τις ώρες που εργαζόμασταν, από το πρωί με τη δροσιά μέχρι το απόγευμα στο ηλιοβασίλεμα, μου έταζε παγωτό. «Άντε, κορίτσι μου, και όταν περάσει ο παγωτατζής, θα σου πάρω παγωτό!»

Ερχόταν η ώρα, η καμπάνα χτυπούσε, η γιαγιά έκαμνε το σταυρό της και ευχαριστούσε το Θεό, που είχε περάσει καλά άλλη μια μέρα και σηκωνόταν να μαζέψει τις κλωστές και τα κουρέλια. Ήταν η ώρα που περνούσε ο παγωτατζής. Η φωνή του ακουγόταν από την επάνω γειτονιά να διαλαλεί και να καλεί. Ύστερα πλησίαζε σιγά σιγά στη δική μας γειτονιά. Στεκόταν έξω από την πόρτα του σπιτιού μας. Εμείς ήμασταν πίσω στην αυλή. Τα παιδιά έτρεχαν και τα άκουγα που με φωνή μεγάλη έδιναν την παραγγελία τους. «Κυρ-Νικόλα, παγωτό χωνάκι!» «Κασάτο παγωτό!» «Δύο χωνάκια με κρέμα και σοκολάτα!» κ.λπ.

Η γιαγιά καθυστερούσε να μαζέψει τα συμπράκαλά της, τάχα λόγω γηρατειών. Ο παγωτατζής εκτελούσε τις επιθυμίες των παιδιών και πάλι σιγά σιγά άρχιζε να ξεμακραίνει. Η γιαγιά δεν έλεγε τίποτα για το παγωτό. Εγώ ήξερα ότι, όπως κάθε μέρα, ούτε και σήμερα θα με έστελνε να πάρω. Περίμενα να δω τι θα κάνει. Έκαμνε πως ήταν πολύ αφοσιωμένη στη σοβαρότητα της δουλειάς της. Ο παγωτατζής είχε τώρα ξεμακρύνει αρκετά. Η φωνή του ακουγόταν πέρα μακριά στη γειτονιά μας. Τώρα είχε στρίψει τη γωνία και βρισκόταν κιόλας στην κάτω γειτονιά. Πλησίαζε προς το σπίτι μας. Τότε μόνο τον άκουγε! «Αχ, βρε κορίτσι μου... δεν τον προλάβαμε τον παγωτατζή! Αύριο.»

Πολλές φορές είχε ένα – ας το πω πονηρό – χαμόγελο στα χείλη ή στα μάτια, γιατί πίστευε ότι με είχε ξεγελάσει. Δεν ήξερε ότι εγώ ήξερα πως δε θα μου έπαιρνε παγωτό και η άλλη μέρα θα περνούσε στο ίδιο πάντα σκηνικό. Αλλά χαιρόταν πως με είχε ξεγελάσει... Κάποτε μάλιστα το έλεγε και στις φίλες της γελώντας μ' ένα γέλιο Μεφιστοφελή πως με είχε ξεγελάσει και δεν το είχα πάρει χαμπάρι!..

- Ποιο ήταν το συναίσθημα ή τα συναισθήματα, που σχετίζονται με αυτή την εμπειρία;
- Το συναίσθημα ή τα συναισθήματα.... καταλαβαίνεις... μια πικρία. Από τη μια η διάψευση, γιατί σαν παιδί λαχταρούσα κι εγώ το παγωτό... και από την άλλη η πονηριά και η ικανοποίησή της να πιστεύει «στην αφέλεια του παιδιού». Να θεωρεί δηλαδή ότι... το καημένο το χαζό, το ξεγελάσαμε και σήμερα πάλι. Ξέρεις, καμιά φορά αναρωτιέμαι, πώς με τέτοιες καταστάσεις, δεν έγινα ένα παιδί γεμάτο μίσος, ζήλια, φθόνο και όλα αυτά τα συναισθήματα, που μπορεί να προκύψουν από στερητικές συμπεριφορές των μεγαλύτερων.
- Μπορείς να διακρίνεις ότι αυτά τα συναισθήματα ήταν τα ίδια όταν ήσουν δεκαέξι χρονών;
- Όχι, κάθε άλλο! Στα δεκαπέντε, δεκάξι μου ήταν η καλύτερή μου ηλικία. Η καλύτερη περίοδος της ζωής μου. Πολλοί λένε ότι είναι η φοιτητική ζωή. Για μένα δεν ισχύει αυτό. Για μένα, τότε ήταν η καλύτερη εποχή μου. Είχα κιόλας αποφασίσει τι θα κάνω στη ζωή μου, είχα πάρει την απόφαση ότι θα γινόμουν καθηγήτρια κι ας έλεγαν οι άλλοι ό,τι ήθελαν.
Ο πατέρας μου έλεγε, «άντε, άμα τελειώσεις το λύκειο, να σε βάλουμε γραμματικό σε καμιά δημαρχία, σε καμιά νομαρχία», η ξαδέλφη μου έλεγε, «εσύ, Αννούλα, μην ακούς κανένα. Κοίτα να γίνεις μια δασκαλίτσα, να πάρεις κι ένα δασκαλάκο... θα έχετε δυο μισθούς και θα είστε μια χαρά...» Εγώ όμως είχα χαράξει το δρόμο μου και όδευα ακάθεκτα, σίγουρη για το αποτέλεσμα και για τον προορισμό μου. Ήμουν τόσο σίγουρη, ένιωθα τόσο όμορφα, που ήμουν και εξωτερικά όμορφη. Στις φωτογραφίες, που συνηθίζαμε τότε να βγάζουμε στα πάρκα και στα στούντιο, φαίνεται στο βλέμμα μου αυτή η εσωτερική μου σιγουριά και η ενατένιση στο μέλλον.
- Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες στον εαυτό σου στην ηλικία των πέντε ή έξι χρόνων, που θα άλλαζε πολύ την πορεία των πραγμάτων;
- Με τη σημερινή σοφία που έχω... θα έλεγα... «δε με ξεγελάς». Απλώς «δε με ξεγελάς». Και θα της ζητούσα παγωτό. Τότε βέβαια... τι μπορούσα να πω... αφού ήξερα... η ίδια σκηνή είχε παιχτεί τόσο πολλές φορές, που οι ελάχιστες φορές που διακοπτόταν από την αγορά ενός παγωτού, δεν ήταν ικανές να αναιρέσουν την προσδοκία μου για διάψευση της ελπίδας και επικύρωση της βεβαιότητας ότι παγωτό δε θα αγοραζόταν.

- Τι σημαίνει για σένα η λέξη rotate;
- Δεν ήξερα τι σημαίνει η λέξη και χρειάστηκε να τη δω στο λεξικό. Είδα λοιπόν ότι σημαίνει περιστρέφω, περιστρέφομαι γύρω από ένα άξονα. Αυτή τη φορά η εικόνα που μου ήρθε στο μυαλό, με βάση αυτή τη σημασία, ήταν ένας όρθιος, κάθετος κύλινδρος που περιστρέφεται γύρω από τον άξονά του, όπως η γη. (Δεν είπα στη Βερόνικα για τον κύλινδρο, είπα μόνο για τη γη. Ίσως επειδή πιο έντονα μου φέρνει στο νου τον κύκλο της ανακύκλωσης.) Είδα δηλαδή αρχικά κύκλους τον ένα πάνω από τον άλλο, επάλληλους κύκλους, όπως είχα πει και άλλη φορά. Αυτή τη φορά όμως έχουν το ίδιο μέγεθος, ώστε να δημιουργούν κύλινδρο. Στη συνέχεια έρχονται και σμίγουν έτσι, ώστε ο κύλινδρος να γίνεται πλέον ένας κύκλος, που περιστρέφεται γύρω από το κέντρο του, όπως ο κύλινδρος γύρω από τον άξονά του. Ο κύκλος γυρίζει, γυρίζει, ανακυκλώνεται και το βελάκι που γυρίζει περνά και ξαναπερνά από την ίδια θέση, από το ίδιο σημείο.
- Τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή σου, που να έχει σχέση με αυτή τη λέξη;
- Κάμνω και ξανακάμνω και ξανακάμνω τα ίδια πράγματα, με αποτέλεσμα να βρίσκομαι στο ίδιο σημείο, να κάμνω σημειωτόν και να μην προχωρώ.
- Αντιλαμβάνεσαι ότι αυτά τα συναισθήματα είναι τα ίδια όταν ήσουν δεκαέξι χρονών και όταν ήσουν τεσσάρων;
- Καμιά σχέση!
- Τα ίδια ή τα αντίθετα.
- Ακριβώς. Ήταν ακριβώς τα αντίθετα. Στα δεκαπέντε μου είχα βάλει στην άκρη ό,τι σχεδίαζαν οι άλλοι για μένα. Είχα παραμερίσει τις δικές τους προσδοκίες και αποφάσισα ότι θα έκαμνα αυτό που ήθελα εγώ. Είχα στρώσει το δρόμο μου και τίποτα και κανένας δε θα μπορούσε να μου τον αλλάξει. Ήδη ήμουν σε τροχιά.
- Και ποια είναι η παγίδα που πέφτεις; (Η ερώτηση, όπως ήδη ξέρετε, ήταν, «ποια είναι η παγίδα που πρέπει να αποφεύγεις, ώστε να διατηρείς τον έλεγχο στη ζωή σου;», αλλά εγώ έτσι τη θυμόμουν.)
- Η παγίδα που πέφτω, το δόλωμα που δαγκάνω... (Παύση, δυσκολία) Αυτό δυσκολεύομαι πάντα να το διακρίνω. (Ξανά σκέψη, ξανά δυσκολία, η εικόνα δυσκολεύεται να σχηματιστεί στο μυαλό μου.) Η παγίδα που πέφτω, το δόλωμα που δαγκάνω... δεν ξέρω, δεν μπορώ να το δω...
- Μήπως να εισηγηθώ ότι βλέπεις πρώτα τις ανάγκες των άλλων;
- Ε, ναι, αυτό βέβαια, αυτό είναι, γιατί μόλις μου πουν «μπορείς, μάμα;», εγώ θα πω «μπορώ», «ναι, αλλά μπορείς όμως;», «τι σας νοιάζει εσάς; Εγώ και να μην μπορώ, θα μπορέσω. Θα ρυθμίσω έτσι το πρόγραμμά μου, που να μπορέσω.» Αυτό βέβαια το κάνω μόνο για τους ανθρώπους που αγαπώ και για την αδελφή μου, που είμαι υποχρεωμένη να το κάνω. Για τους άλλους σκέφτομαι ότι θα βρουν τη λύση τους. Αλλά να τώρα, που έρχεται στο μυαλό μου το περιστατικό με τη Λία, που έγινε χτες.
Η Λία είναι η καλύτερη φίλη της κόρης μου της Κατερίνας. Μ' αυτήν πήγαν μαζί στο Νεπάλ και στο Θιβέτ –ήταν οι πρώτες κοπέλες που το έκαναν, πολύ τολμηρό για τον τόπο μας – και όταν γύρισαν έκαναν έκθεση φωτογραφίας και αντικειμένων από τις χώρες αυτές, η οποία μάλιστα είχε τόση επιτυχία, που επαναλήφθηκε μερικές φορές, σε άλλους χώρους. Πούλησαν αρκετές φωτογραφίες και έβγαλαν, εκτός από τα έξοδα του ταξιδιού και της έκθεσης, και κάποια λεφτά.
Η φιλία τους συνέχισε και συνεχίζει και η Λία, εκτός από το ότι πάντρευε την κόρη μου, της έχει προσφέρει πολλή βοήθεια και στη δουλειά της και στα

παιδιά. Τώρα λοιπόν η Λία είναι κυριολεκτικά πνιγμένη στη δουλειά, γιατί πρόκειται να ανοίξει το Buda Bar, εδώ στη Λευκωσία, και της έχουν αναθέσει να κάνει τη διακόσμηση του μαγαζιού. Έχει ήδη κάνει τα διακοσμητικά στις πόρτες και τώρα κάμνει τις τοιχογραφίες. Το κατάστημα όμως έπρεπε να ανοίξει την περασμένη Παρασκευή και για κάθε υπερημερία οι ιδιοκτήτες θα πληρώσουν βαρύ πρόστιμο στην αρχική εταιρία που τους έχει δώσει την άδεια χρήσης του ονόματός της.

Είναι όμως ήδη η επόμενη Τρίτη και το μαγαζί βρίσκεται σε κατάσταση εξαλλοσύνης. Δουλεύουν τεχνίτες κάθε λογής (ηλεκτρολόγοι, ξυλουργοί και λοιποί), πακέτα έρχονται με έπιπλα, τραπέζια, φωτιστικά, διακοσμητικά, ανοίγονται και πρέπει να ταχτοποιηθούν και ανάμεσα σε όλα αυτά βρίσκονται και οι σκαλωσιές της Λίας, που μαζί με δύο άλλους προσπαθεί να τελειώσει τις τοιχογραφίες του μαγαζιού. Είναι αδύνατο και λόγω του συνωστισμού και επειδή η δουλειά της ανατέθηκε πολύ αργά, ώστε παρά τις προσπάθειες και τις πολλές ώρες που εργάζονται, να μη βγαίνουν από πάνω. Έτσι, ζήτησε τη συμβολή και της Κατερίνας, αφού δε βρίσκει άλλους να τη βοηθήσουν.

Η Κατερίνα φυσικά ανταποκρίθηκε και της αφιέρωσε όσες ώρες μπορούσε, δηλαδή τις ώρες που τα παιδιά είναι ο μιν μικρός (εφτά μηνών) στη γυναίκα που τον προσέχει, η δε μεγάλη (περίπου δύομισι χρονών) στο νηπιαγωγείο. Όντας λοιπόν στο εργοτάξιο του Buda Bar, η Κατερίνα με πήρε τηλέφωνο και μου διεκτραγωδούσε την κατάσταση, οπότε ακούω τη Λία να λέει «δώσε της χαιρετισμούς και όταν ανοίξει το Buda Bar, θα τη φέρω ένα βράδυ να φάμε». Η Κατερίνα μού το μεταφέρει και της λέω «πες της ευχαριστώ πολύ, με το καλό να τελειώσει και μακάρι να μπορούσα να βοηθήσω.»

Το είπα και αμέσως κατάλαβα ότι είχα δαγκώσει το δόλωμα, γιατί αμέσως η Κατερίνα άρχισε να με ρωτά ποιες ώρες θα μπορούσα να κρατήσω τα παιδιά. Ωστόσο, δεν είναι πάντα τόσο φανερό το παιχνίδι που παίζουμε του εαυτού μας. Αντίθετα μάλιστα, νομίζουμε ότι είναι οι άλλοι που μας παγιδεύουν. Θα χρειαστεί λοιπόν πολλές πολλές φορές να ξαναγίνει το ίδιο σκηνικό και να χτυπήσει πολλές φορές το καμπανάκι της εγρήγορσης, για να μπορέσουμε να ξηλώσουμε μια συνήθεια αποκτημένη από δεκαετίες.

- Άρα, ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα από αυτή τη συνάντηση;
- Πρόσεχε, πρόσεχε, πρόσεχε! Μη δαγκώνεις το δόλωμα. «Πρόσεχε» είναι εκείνο το watch που είχαμε συναντήσει σε μια απ' τις προηγούμενες συναντήσεις. Πρόσεχε, γιατί ο «εχθρός» (enemy) είναι μέσα σου και γίνε ο ντετέκτιβ (detect) που θα ανακαλύψει-εντοπίσει αυτό τον εχθρό, ώστε να μην τον αφήσει να σε πολεμά.
- Πώς η εξάρτηση-παθολογική σου πεποίθηση υπονομεύει την προσπάθειά σου να πετύχεις τους στόχους σου;
- Στα έξι μου με έδερναν, για να μη ζητώ, να μη διεκδικώ, να μην απαιτώ, να μην έχω το δικό μου θέλω. Δεν είχα διέξοδο διαφυγής και υποχρεωτικά παραιτούμουν, με αποτέλεσμα ένα συναίσθημα ήττας. Στα δύο μου με έπαιρναν από την αγκαλιά της μάνας μου και με έδιναν σε άλλα χέρια, της γιαγιάς ή κάποιας γειτόνισσας που βρισκόταν εκείνη τη στιγμή εκεί, δεν ξέρω, αλλά χέρια που δε με αγκάλιαζαν και δεν μπορούσαν να αποτελέσουν ούτε καν υποκατάστατο της μάνας μου. Εγώ ήθελα τη ζεστή αγκαλιά της μάνας μου. Η μάνα μου δεν μπορούσε να μου προσφέρει εκείνη την ώρα την αγκαλιά που ήθελα. Εγώ την αγκάλιαζα νομίζοντας ότι θα τη σώσω. Δεν μπορούσα όμως, δεν είχα τη δύναμη. Ξανά το πικρό συναίσθημα της ήττας.

Στα πέντε, έξι και πέρα, η γιαγιά μου έταζε και μου αρνιόταν το παγωτό. Εκεί είχα μάθει πια να μη διεκδικώ. Ήδη η ήττα είχε ενσωματωθεί μέσα μου.

Έτσι, έμαθα να μην έχω δικό μου θέλω. Να βάζω μπροστά τα θέλω των άλλων, γιατί αλλιώς θα τιμωρηθώ, θα ηττηθώ. Είμαι καλό παιδί, αν υπακούω στο θέλημα των άλλων.

Έτσι, όταν η μάνα μου έρχεται στο προαύλιο του σχολείου και στρώνει τα στρωσίδια της και βάζει επάνω τα φαγώσιμά της και το γκιούμι με το νερό και ό,τι άλλο τέλος πάντων έκρινε απαραίτητο ή αναγκαίο για την περίπτωση – ίσως ήθελε να κάνει πικ-νικ – και με φωνάζει κοντά της, εγώ θέλω να πάω, γιατί αγαπώ τη μάνα μου, ντρέπομαι όμως τα άλλα παιδιά και την κοινωνία γενικότερα και το αίσθημα αυτό με διχάζει. Θέλω να πάω, αλλά διστάζω, γιατί ντρέπομαι. Σκέφτομαι για μια στιγμή να περάσω δίπλα της και να φύγω. Με φωνάζει. Με καλεί μ' έναν τρόπο σαν να λέει «ντρέπεσαι;» Υποκύπτω. Πάω κοντά της. Με αγκαλιάζει και λέει τα δικά της. Έχω πεθάνει από ντροπή. Ξέρω ότι αύριο τα παιδιά θα με κοροϊδεύουν, γιατί τα παιδιά είναι πολύ σκληρά και δεν έχουν έλεος. Όλοι έχουν φύγει κι εμείς είμαστε εκεί. Στην κρίση της η μάνα μου δε θέλει να πάει στο σπίτι. Παίρνει τις γειτονιές και κάποτε τα όρη και τα παραρά.

Άλλωστε, έτσι πέθανε και η μάνα της. Σε μια ολονύχτια «εξόρμησή» της έπεσε σ' ένα πηγάδι και τη βρήκαν το πρωί ή μπορεί και μετά από κάποιες μέρες. Θυμάμαι αμυδρά όσα λέγονταν σχετικά με το θάνατό της, αλλά καθαρά την κηδεία της. Ήμουν περίπου δύο χρονών και ήταν η πρώτη κηδεία στην οποία είχα παρευρεθεί. Όχι στην τελετή, όχι στην εκκλησία, μόνο στο σπίτι με τις γυναίκες να μπαινοβγαίνουν και κάποια να με κρατά στην ποδιά της – ίσως η μάνα μου, δεν το νομίζω, αλλά δεν αποκλείεται – και κάποια άλλη να λέει «πάρτε το παιδί στο σπίτι (της άλλης μου γιαγιάς), είναι κρίμα, τι γυρεύει εδώ!» Ίσως νόμιζε ότι μπορεί και να λυπόμουν, αλλά εγώ κάτι τέτοιο δεν ένιωθα. Δεν είχα κανένα δέσιμο μαζί της, για να λυπηθώ.

Πάω λοιπόν στη μάνα μου και ο διχασμός ξεκινάει. Δεν μπορώ να ανήκω ή να κάνω αυτό που θέλω, γιατί θα υπάρχει ή η ήττα ή η ντροπή. Θέλω τη μάνα μου, αλλά όχι την ντροπή. Δεν «πρέπει» όμως να ντρέπομαι. Η μάνα μου είναι. Άρα, δεν έχω δικαίωμα ούτε στα συναισθήματά μου.

- Με τη σημερινή σοφία που έχεις, τι θα έλεγες σ' εκείνο το παιδί των έξι χρόνων;
- Θα του έλεγα...(μετά από δισταγμό και σκέψη) ότι οι άλλοι πρέπει να ντρέπονται που αντιμετωπίζουν έτσι μια άρρωστη γυναίκα και που είναι έτοιμοι να διασύρουν και το παιδί και τα παιδιά της. Ναι, εσύ (δηλαδή εγώ) δεν ανήκεις σ' αυτούς.
Αλλά τότε είναι που αρχίζει ο διαχωρισμός από τους άλλους. Εσύ δεν είσαι σαν αυτούς. Και τότε... ποιος είσαι; Έλλειψη ταυτότητας. Το λεπτό επίπεδο «κάτι», που υπάρχει μετά το πέρασμα του οδοστρωτήρα. Που θα σηκωθεί και θα «ξαναγεμίσει» - αλλά με τι; - για να συνεχίσει τη ζωή και τη δραστηριότητά του, αλλά πώς; Όπως το βλέπουν ή το θέλουν οι άλλοι...
- Πώς αυτές οι παθολογικές πεποιθήσεις σου συμβάλλουν στα συμπτώματά σου;
- (Με πίκρα στη φωνή) Το έχουμε πει ξανά και ξανά. Ας μην τα ξαναπούμε.
- Βλέπεις πώς λειτουργεί αυτός ο φαύλος κύκλος (που σου προκαλεί άγχος);
- Το βλέπω. Το έχω δει πολύ καθαρά με τον κύκλο που ανακυκλώνεται και το βελάκι που περνά και ξαναπερνά από το ίδιο σημείο.

- Πες μου τον.
- (Αν και απρόθυμα και μάλλον με μια πίκρα στη φωνή, λέω) Η άρνηση (αρχικά από τους άλλους) του δικού μου θέλω, με έχει οδηγήσει στο αρνηθώ τις δικές μου επιθυμίες και να προτάσσω την ικανοποίηση της κάθε επιθυμίας του κάθε άλλου. Κάνοντας όμως αυτό, ισοπεδώνομαι τελείως, με αποτέλεσμα να μην το αντέχω και κάποτε να επαναστατώ³. Αυτό με γεμίζει ενοχές, με αποτέλεσμα να γυρίζω πίσω, για να εκπληρώσω τις επιθυμίες των άλλων, με αποτέλεσμα στη συνέχεια την ανακύκλωση του κύκλου.
- That's it!

Και τώρα; Τι πρέπει να κάνω;

Ωραία λοιπόν! Το βρήκαμε κι αυτή τη φορά. Τώρα, τι πρέπει να κάνω; Διότι το να αντιλαμβάνεσαι το «παιχνίδι» που παίζεις σε βάρος του ίδιου σου του εαυτού είναι το ένα, το πώς προχωρείς και σταματάς και στη συνέχεια αλλάζεις αυτή την πορεία είναι άλλο.

Και ναι μεν είναι δύσκολο να δεις και να καταλάβεις μετά από τόσο μπέρδεμα και δέσιμο και επικάλυψη και αρνήσεις και εσωτερικεύσεις και δεν ξέρω τι άλλους μηχανισμούς. Το πιο δύσκολο όμως είναι να κάνεις κάτι για να αλλάξεις αυτό που έμαθες τους άλλους να περιμένουν από σένα (που βέβαια κι εσένα σου το έμαθαν και σου το επέβαλαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με το καρώτο ή το μαστίγιο, δεν έχει σημασία. Κάποτε το πλήγωμα με το βαμβάκι είναι πιο οδυνηρό, γιατί δε βλέπεις την αιχμή του μαχαιριού...)

Τι πρέπει επομένως να κάνω, για να αλλάξω από τη μια τις προσδοκίες των άλλων από μένα και από την άλλη την εκπλήρωση του δικού μου σκοπού;

Πρέπει να ξεχωρίσω το δικό μου θέλω. Αλλά πώς να το διακρίνω; Η Βέρα και η Άντρη δε μου επιτρέπουν με τον τρόπο τους να μιλήσω. Μου προκαθόρισαν με τον τρόπο τους η μια το πότε (διότι θα λείπει το Σαββατοκύριακο) και η άλλη το πώς.

Άρα, πρέπει να απομακρυνθώ από αυτές⁴; Ήδη έχω απομακρυνθεί από την Αντρούλα και τη Βάσω. Αλλά εκεί ο λόγος ήταν σοβαρός. Και η μια και η άλλη με είχαν προσβάλει. Άδικα και πολύ θεαματικά. Δεν μπορούσα να κάνω διαφορετικά, αν και στην πρώτη περίπτωση δοκίμασα εγώ να συνεννοηθώ και να ζητήσω διευκρινίσεις, αλλά η Αντρούλα αρνήθηκε κάθε διάλογο.

Ενώ στη δεύτερη ήμουν εγώ εκείνη που δεν είχα πια καμιά διάθεση για εξηγήσεις, γιατί κατάλαβα και παλιότερες συμπεριφορές της Βάσως που δεν είχα ευκρινώς αντιληφθεί μέχρι τότε. Είχα λυπηθεί και για τις δυο περιπτώσεις και χρειάστηκα πολύ καιρό για να τις ξεπεράσω, γιατί ήταν ή τις θεωρούσα καλές φίλες. Τώρα, δε μου στοιχίζει πλέον, αλλά και δεν είμαι ευτυχής γι' αυτό.

³ Όλο μου το άγχος το προσωποποιώ στην αδελφή μου, γιατί είναι ο πιο εύκολος, άμεσος και ορατός στόχος. Γιατί είναι αυτό που κατ' εξοχή δε θέλω, αλλά επιβάλλω (υποχρεωτικά και αναπόφευκτα) στον εαυτό μου, επειδή...δεν είμαι ασυνείδητη. Δεν μπορώ να την αφήσω «ανελέητη» και ανυπεράσπιστη.

⁴ Εντυπωσιάζομαι τώρα που βλέπω αυτή την πρόταση. Να απομακρυνθώ για ένα τόσο ασήμαντο λόγο; Τόσο λοιπόν ευνουχισμένη είμαι, που δεν τολμώ να αντιμετωπίσω μια απλή άποψη για το πώς να κάνω τα γενέθλιά μου; Η Βερόνικα είχε πει ότι θα μου συμβαίνουν αυτά και ότι δεν είναι τυχαίο που μου παρουσιάστηκε αυτό το δίλημμα αυτή τη στιγμή. Θα συμβαίνει πάντα κάτι, που θα έχει σχέση με το περιεχόμενο της εκάστοτε συνεδρίας, είχε πει.

Η Σύλβια βρήκε την ευκαιρία να προβάλλει τη δική της ανάγκη προτρέποντάς με να κάνω τα γενέθλιά μου με κόσμο και να καλέσω το Μ., για να αναγκαστεί να εκτεθεί, κάτι που δε θέλω ξεκάθαρα εγώ. Δεν έχω καμιά ανάγκη για κάτι τέτοιο.

Λέγοντάς τα όλα αυτά στη Βερόνικα, με προέτρεψε να βρω το δικό μου θέλω. Μέσα σε όλα αυτά, εγώ πλέον αισθάνομαι ότι δε θέλω να κάνω γενέθλια, γιατί για μια φορά ακόμη θα κάνω το θέλω των άλλων. Η Βερόνικα όμως φαίνεται να διακρίνει κάτι άλλο και με προτρέπει να προχωρήσω να δω και να κάνω αυτό που θέλω.

Ναι... το τι θέλω τώρα είναι να μπορέσω να γιορτάσω τα γενέθλιά μου με τον πιο «δικό» μου άνθρωπο, μετά τα παιδιά μου. Έτσι στρέφομαι στο τωρινό υποκατάστατο της μάνας μου και λέω ναι, το θέλω, θα το διεκδικήσω και δεν έχω να δώσω λογαριασμό σε κανένα.

Δεν είναι όμως έτσι. Τα παιδιά μου είναι εκεί. Ο κόσμος είναι εκεί. Τα άλλα πλάσματα (η οικογένεια και ο περίγυρός του) είναι εκεί. Κι εγώ δε θέλω να διαταράξω τις ισορροπίες. Δε θέλω να αποσπάσω έναν άνθρωπο από τον κύκλο της ασφάλειάς του.

Τι γίνεται λοιπόν; Μέχρι χτες ήμουν πιο ξεκάθαρη και αισιόδοξη για το πώς πρέπει να είναι τα πράγματα και ότι γι' αυτό η θρησκεία λέει ότι ο Θεός ξέρει καλύτερα τις καρδιές μας⁵ – τα δεδομένα μας, λέω εγώ – γι' αυτό και ξέρει ποιον να συγχωρήσει. Ότι εμείς δεν μπορούμε να είμαστε κριτές όχι μόνο κανενός άλλου, διότι δεν ξέρουμε τίποτα από το βαθύτερο είναι του ανθρώπου, αλλά ούτε του ίδιου μας του εαυτού, όπως αποδεικνύεται⁶ τώρα.

Παρ' όλα αυτά υποτροπιάζω. Δεν έχω τη δύναμη να κάνω και να υπερασπιστώ αυτό που θέλω. Ίσως αύριο καταφέρω να ξεδιαλύνω κάτι καλύτερο. Και ίσως ως το τέλος της διαδικασίας να βρω τη δύναμη να βγω προς τα έξω πιο δυνατή. Αμήν, Παναγία μου. Ή μήπως είναι ρύπανση του ονόματός της να την αναφέρω;

Η ισορροπία θα είναι να αρνηθώ αυτό που τώρα νιώθω ότι θέλω; Και τότε τι μου μένει; Η ήττα και η υποταγή στη θέληση ή τα κριτήρια των άλλων;

Συνειδητοποίηση ίσον αποδοχή

Η συνειδητοποίηση λοιπόν είναι ένα πράγμα – και αυτή τη φορά ήταν συγκλονιστική, γιατί εκείνο που είδα και το έβλεπα να επαναλαμβάνεται όλη εκείνη, καθώς και την επόμενη μέρα, ήταν ότι εγώ είμαι πλέον εκείνη που παίρνει αυτό το παιδί των δύο χρόνων, που ήμουν τότε, από τα χέρια της μάνας μου και το εναποθέτει στα ξένα χέρια.

Και βλέπω αυτή τη σκηνή να επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά. Παίρνω το παιδί από τα χέρια της μάνας μου και το δίνω σε άλλα χέρια. Μια ζωή ολόκληρη. Εξήντα ολόκληρα χρόνια. Περισσότερο από μισό αιώνα! Μάλιστα μισό αιώνα και μια δεκαετία. Φτάνει πια! Φτάνει και φτάνει και φτάνει. Και ακόμα προβληματίζομαι για το τι θέλω και πώς θα το έχω και *αν* πρέπει να το έχω και πώς θα λογοδοτήσω στους άλλους και ... πόσα ακόμα, Θεέ μου;

⁵ Όταν μετά την τέταρτη συνεδρία είχα συνειδητοποιήσει ότι το Μ τον ήθελα, γιατί μου έδινε κάτι από τη μάνα και κάτι από τον πατέρα μου (τη ζεστασιά, τη σιγουριά, τη συνέπεια) είχα αντιληφθεί πλήρως ότι ο Θεός δε μας κρίνει με τα ίδια «ηθικά» κριτήρια που κρίνουμε εμείς τους άλλους. Ο Θεός ξέρει καλύτερα τις καρδιές μας, όπως και τα βαθύτερα κίνητρά μας. Και είχα αισθανθεί πέραν πάσης αμφιβολίας, με μια γλυκιά ζεστασιά στην καρδιά, ότι ο Θεός ξέρει και είναι ο μόνος κριτής, επειδή γνωρίζει το βάθος και κανένας άνθρωπος δε νομιμοποιείται να κρίνει, επειδή ακριβώς δε γνωρίζει.

⁶ Λέω «αποδεικνύεται», γιατί ποτέ άλλοτε, μ' όλες τις ψυχοθεραπείες, δραματοθεραπείες και όλα τα λοιπά που επιχειρήσα κατά καιρούς, δεν είχα τόσο ξεκάθαρη, σερβιρισμένη στο πιάτο, μια αποκάλυψη.

Οπότε υπαναχωρώ και λέω του εαυτού μου, μήπως δε θέλω αυτό που νομίζω ότι θέλω; Μήπως ακριβώς **νομίζω**;

Και φτάνω να αμφιβάλλω γι' αυτό που είναι τόσο υπαρκτό, αν και περιορισμένο. Αλλά πόσοι και πόσοι άνθρωποι δεν έζησαν κάτω από περιορισμούς! Έπρεπε να αρνηθούν αυτό το λίγο, επειδή δεν μπορούσαν να έχουν το όλο;

Κάποια στιγμή, σε κάποια από τις συναντήσεις (την τέταρτη, νομίζω), είχε ξεπηδήσει σαν δυνατότητα η έκλαμψη ότι θα μπορούσα να διεκδικήσω αυτό τον άντρα από τη γυναίκα του, γιατί όχι; «Γιατί ανήκει πιο πολύ σε κείνην παρά σε μένα;» είχα διερωτηθεί. Και ήταν πραγματικά μια φωτεινή σκέψη, που δεν είχα επιτρέψει στον εαυτό μου μέχρι τότε να την θέσει καν.

Ήταν δεδομένο ότι εγώ κάτι τέτοιο δε θα το έκανα ποτέ. Αλλά εκείνη τη στιγμή ξεπήδησε **και αυτό** σαν δυνατότητα και ήταν μια σκέψη που μ' έκανε για λίγο να σταθώ κάπως πίσω και να την εξετάσω. Ναι, υπήρχε σαν δυνατότητα. Αλλά την απέριψα αφού ζύγισα όλα τα δεδομένα. Όχι α priori, όπως είχα κάνει προηγουμένως, επειδή και μόνο έδινα προτεραιότητα στους άλλους.

Το ίδιο και τώρα. Αποδέχομαι τους περιορισμούς και τα δεδομένα και δε με νοιάζει τι θέλει η Σύλβια από μένα, επειδή το ήθελε από τον εαυτό της και για τον εαυτό της ή ίσως και για να αποκαταστήσει υποσυνείδητα τη μάνα της. Και το «απαιτεί» από τις άλλες γυναίκες για λογαριασμό της μάνα της, επειδή δεν μπόρεσε να την εξωθήσει εκείνην να το απαιτήσει και να το κατακτήσει.

Εμένα αυτά είναι τα δεδομένα μου και είναι καλά. Όπως αυτή ήταν η μάνα μου και ήταν καλή για μένα, όπως για τον καθένα είναι καλοί οι γονιοί του, όπως και αν είναι.